

Περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ἐπὶ ξύλου φορητῶν εἰκόνων

Στὶς σελίδες αὐτές θά παραθέσουμε μερικές σύντομες περιεκτικές ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Φώτη Κόντογλου, «Ἐκφρασις τῆς Ὁρθοδόξου Εἰκονογραφίας», ποῦ δίνει πληροφορίες γιὰ τὴν τέχνη καὶ τὴν τεχνικὴ τῶν ἀγιογραφιῶν.

Πῶς νὰ σαρκῶνεις χεῖρας καὶ πόδας καθῶς, καὶ γυμνά σώματα

Μέ τόν ἴδιον τρόπον ὅπου προεγράψαμεν, σαρκῶνονται καὶ τὰ χεῖρα, ὁμοίως καὶ τὰ πόδια. Τοὺς κόμπους

τῶν δακτύλων νὰ τοὺς χωρίσης εἰς τὸ δεύτερον πέρασμα τῆς σάρκας, τὰ δὲ ὄνυχια νὰ τὰ γράψῃς μέ προπλασμέν καὶ ὄχι μέ σκουρότερον χρώμα. Οἱ κόμποι ἢ κλειδώσεις εἰς τὰ δάκτυλα τῶν γερόντων, κάμε νὰ εἶναι πλέον ἀπότομοι, παρὰ τῶν νέων.

Εἰς δὲ τὰ χεῖρα τῶν ἀγίων γυναικῶν, νὰ εἶναι πολὺ ἑλαφροί. Ὅμοίως καὶ εἰς τοὺς πόδας, κάμε ὅπως καὶ εἰς τὰς χεῖρας. Οἱ πόδες τῶν γερόντων ἄς εἶναι πλατύτεροι, διὰ νὰ φανερώσουν τὴν πεζοπορίαν καὶ τὴν κουράσιν. Τὰ πέλδια σημεῖωνται μέ μίαν

στονή γραμμή από σιένναν, γύρω εις τούς πόδας, τὰ δὲ λουριά γράφονται μὲ λεπτήν γραμμήν, διὰ νὰ μὴ χαλάσωσιν τὴν ἀπλότητα καὶ καθαρότητα τοῦ σχήματος καὶ διὰ νὰ μὴ ἀλλοιώσωσιν τὸν χαρακτῆρα τῶν.

Τὰ δάκτυλα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν γράφονται μὲ σιένναν ψημένην καὶ ὀλίγον χονδροκόκκινον. Ἐάν εἶναι μεγάλη ἡ εἰκόνα, ἤμπορεῖς νὰ γυνώσκῃς ὀλίγον τὶς ρόγες τῶν δακτύλων, μὲ ἑλαφρὸν κοκκινωπὸν γάνωμα.

Ὅσον διὰ τὰ γυνὰ σώματα, ἀποφεύγει νὰ τὰ εἰκονίζῃ ἡ πάντιμος τέχνη τῆς ἀγιογραφίας καὶ τὰ ζωγραφίζει μόνον ὅπου εἶναι ἀνάγκη, ὡς λ.χ. εἰς τὴν Βάπτισιν, τὴν Σταύρωσιν καὶ τὸν Ἐπιτάφιον Ὄρθον, καὶ πάλιν τὰ εἰκονίζει σεμνοπρεπῶς, ὡσάν νὰ ἦσαν ἐνδεδμεμένα. Διὰ τοῦτο παριστάνονται τὰ διάφορα μέλη τοῦ σώματος οὐχὶ μαλθακά καὶ σαρκώδη, ἀλλὰ αὐστηρά, ὡσάν σκαλισμένα εἰς ξύλον, διὰ τὴν ἀγιότητα καὶ τὸ ἄσρακον.

Τὰ τοιαῦτα σχήματα τοῦ στήθους, τῆς κοιλίας, τῶν χειρῶν, τῶν ποδῶν, κινουσί τὸν προσκοινοῦντα τὴν εἰκόνα εἰς συντριβὴν καὶ κατάνυξιν, ὡς παριστῶντα ταῦτα ἐν ἀφραοσία, ὑπερφυῶς.

Πῶς γίνονται τὰ μαλλιά τῶν νέων

Τὰ μαλλιά τῶν νέων ζωγραφίζονται ἢ ἴσια ἢ κυματιστά ἢ γουρού. Τὰ ἴσια μαλλιά ζωγραφίζονται οὕτω: Κάμνεις ἓνα ἐξχωριστὸν προπλασμόν, θάνοντας σιένναν ὦμην, ὀλίγην σιένναν ψημένην καὶ ὀλίγον χονδροκόκκινον, καὶ μὲ αὐτὸν περνᾷς τὸ μέρος τῶν μαλλιών, καθὼς καὶ τὸ γένειον καὶ τὸν μύστακα. Κατόπιν τὰ γράφεις γύρωθεν μὲ ἀνοίγματα, ἤγουν γραψί-

ματα, ἀπὸ σιένναν ψημένην, δίχως νὰ γράψῃς τοὺς βοστρύχους ἢ τίς τολυπές τῶν μαλλιών πολὺ ζωηρά, εἰμὴ μόνον ἑλαφρά καὶ νερούλα, ὅσον νὰ φαίνωνται, διὰ νὰ θάλλῃς τὰ ψιμιθίσματα ὅπου πρέπει. Εἶτε κάμεις μίαν βαφήν μὲ ὦμραν καὶ ὀλίγον προπλασμόν τῶν μαλλιών καὶ γράφεις ἐπάνω εἰς αὐτὸν πλατέως τὰ γυαλισμάτα. Καὶ ὅταν στεγνώσωσιν, κάμεις μίαν βαφήν μὲ περισσώτεραν ὦμραν καὶ πολὺ ὀλίγον ψιμιθί, καὶ γράφον μὲ λεπτόν πινέλλον τὰς τρίχας ἐπάνω εἰς κάθε γυαλισμα, μὲ γυνῶσιν καὶ μὲ τρόπον ὅπου νὰ δείχῃ τὴν συστροφὴν τῶν μαλλιών.

Ἡμπορεῖς νὰ κάμῃς διὰ τὰ μαλλιά καὶ ἄλλον προπλασμόν, θάνοντας προπλασμόν τοῦ προσώπου μαζί μὲ ὀλίγον μαῦρον καὶ ὀλίγον κόκκινον, καὶ νὰ περάσῃς τὰ γυαλισμάτα μὲ προπλασμόν ἀνοιγμένον μὲ ἄσπρον καὶ ὦμραν, καὶ τίς ψιμιθίεις μὲ ἀσπροκίτρινον. Πρόσεξε δὲ νὰ μοιράσῃς ὠσατὰ τὰ γυαλισμάτα, καὶ νὰ φωτίσῃς περισσώτερον τὸ μέρος ὅπου ἐξέχουν περισσώτερον τὰ μαλλιά καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὰ ἰσκιωμένα μέρη.

Τὰ δὲ γένεια, ποιήσων ἀπλούστερα, δίχως ψιμιθίεις ὀλότελα, γράφοντας τὲς τρίχες μὲ ψιλὸν πινέλλον, ὅπου νὰ τρέχῃ ἀπὸ ἐπάνω ἕως κάτω, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ γενείου, ὅπου καὶ πυκνώνουν περισσώτερον.

Τοὺς δὲ μύστακας, κτένισον ἐπίσης, λεπτύνοντάς τους εἰς τὲς ἄκρες, καὶ δίδοντας προσοχὴν νὰ τοὺς ἰσκιώσῃς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς οἰκίας. Εἰς τὸ τέλος, γράψε μὲ ὄμπραν ψημένην τὸ μέσα μέρος τῶν μυστάκων, ἐκεῖ ὅπου σμίγουν μὲ τὴν ἄκρην τοῦ στόματος, εἰς τὸ ἐπάνω χεῖλος. Μὴν ἐσχάσῃς νὰ γράψῃς μὲ μετρίαν σάρκα καὶ μὲ λεπτότητα κάτω ἀπὸ τοῦ μύστακας, ἀπὸ τὰ δύο μέρη, κοντὰ εἰς τὲς ἄκρες τοῦ κάτω χεῖλους. Τοῦτο γίνεται εἰς τὰ πρόσωπα τῶν νέων γενειοφόρων, οὐχὶ δὲ τῶν γερόντων.

Πῶς νὰ κάμῃς τὰ μαλλιά καὶ τὰ γένεια τῶν γερόντων

Τὰ μαλλιά καὶ τὰ γένεια τῶν γερόντων δουλεύονται δυσκολώτερα ἀπὸ τῶν νέων, καὶ γίνονται κατὰ δύο τρόπους: Ἡ περνᾷς τὰ στακτόχρωμα γυρίσματα τῶν μαλλιών ἐπάνω εἰς τὸν ἴδιον προπλασμόν τοῦ προσώπου, καὶ ἔπειτα τὰ ψιμιθίζεις, ἢ κάμνεις ἓνα ἄλλον προπλασμόν, θάνοντας ἄσπρον, ὀλίγην ὄμπραν ὦμην καὶ ὀλίγον κίτρινον, καὶ θάφροντας ὄλον τὸ μέρος τῶν μαλλιών καὶ τῶν γενιῶν, ἕως ἐξω.

Κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον, οἱ στακτόχρωμοι θόστρυχοι χωρίζονται ἀπὸ τομα ἀπὸ τὸν σκούρον προπλασμόν. Κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον, χωρίζονται μαλακώτερα, θαλμιῶν ἐπάνω εἰς τὸν δεύτερον προπλασμόν.

Ἀφοῦ λοιπὸν περάσῃς αὐτὸν τὸν στακτόχρωμον προπλασμόν, κάμνεις ἓνα ἀνοικτώτερον, καὶ γράφεις τοὺς μεγάλους πλοκμούς τῶν μαλλιών καὶ τίς γενειοδὸς μὲ πλατὺ πινέλλον. Ἐπειτα, γράφεις ἐπάνω εἰς αὐτοὺς τὰς τρίχας μὲ σκέτον ἄσπρον. Χρειάζεται τέχνη καὶ γνώσις διὰ νὰ ζωγραφισθοῦν καλά τὰ στριψίματα τῶν μαλλιών, καὶ τὰ περιλεγμένα γένεια τῶν ἀσκητῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν πολίαν ἠγριωμένην καὶ συνεστραμμένην ἀπὸ τὴν ἀκτενισίαν, ἀπὸ τὸν ἄνεμον καὶ ἀπὸ τὸν καύσωνα τῆς ἐρήμου. Ἄλλῶς γίνονται ἄτεχνα, χωρὶς τόνον καὶ χωρὶς χαρακτῆρα. Πρόσεξε δὲ πάλιν, μήπως ἀπὸ τὸν πολὺν σου ζήλον τὰ κάμῃς περίτεχνα καὶ μὲ ἐπιτήδευσιν, καὶ χάσους ἐκείνην τὴν σοφὴν ἀπλότητα.

Διὰ προπλασμόν τῶν μαλλιών καὶ γενιῶν δύνασαι νὰ θάλλῃς καὶ στακτογάλαζην βαφήν ἀπὸ ἄσπρον καὶ μαῦρον, ἢ καὶ σκούραν καφετιάν, ἢ ἀκόμα καὶ πρασινοπῆν, ἀπὸ πράσινον, ὄμπραν ὦμην καὶ ψιμιθί. Ὅλα ταῦτα ὅταν τὰ πράξῃς καὶ τὰ ἰδῃς καὶ τὰ σπουδάσῃς καλά, θὰ ἐννοήσῃς εἰς ποῖον τρόπον κλίνει τὸ αἰσθημα σου, καὶ συμφώνως μὲ αὐτὸν θὰ δουλεύσῃς.

Ἐάν σου ἔλθουν πολὺ ἄσπρα τὰ γένεια καὶ τὰ μαλλιά, ποιήσων ἓνα γάνωμα στακτοκίτρινον ἢ στακτογάλαζον, καὶ περάσε τὰ, διὰ νὰ πάρουν τόνον.

Σημείωσις

1. Ἐκφρασις τῆς Ὁρθοδόξου Εἰκονογραφίας, ὑπὸ Φωτίου Κόνταγλου, ἐκδ. Ἀσπὴρ, Ἀθῆνα 1960. Τόμος Α': Τεχνολογικόν, Εἰκονογραφικόν. Τόμος Β': Πίνακες.